

Tulevaisuuden kunnan ja ympäristöterveyden yhdyspintoja

Ympäristöterveys on perusasioiden äärellä: puhdasta vettä, terveellistä ja turvallista ravintoa sekä olosuhteita, joista ei aiheudu terveyshaittaa.

Tulevaisuuden kunta vastaa näiden perusasioiden järjestämisestä kuntalaisille: vesihuollosta, ateriapalveluista kouluille ja päiväkodeille, jätehuollosta, maankäytön suunnittelusta sekä terveellisestä ja turvallisesta elinympäristöstä.

Ympäristöterveys on meillä käsitteenä edelleen tuntemattomampi kuin ympäristönsuojelu, vaikka ympäristösihteerit ja ympäristöpäälliköt ovatkin ammattikuntana uudempia kuin terveystarkastajat ja kunnaneläinlääkärit. Molempien sektorien perimmäinen tavoite on yhteinen – terveellisen elinympäristön turvaaminen. Ympäristönsuojelu nähdäänkin monissa muissa maissa osana ympäristöterveyttä. Esimerkiksi naapurimaassamme Ruotsissa ”Miljöbalken” sisältää sekä ympäristönsuojelun että terveydensuojelun. Toisin kuin muualla, meillä Suomessa eläinlääkintähuolto on perinteisesti ollut ympäristöterveydenhuollon suurin kokonaisuus.

Tulevaisuuden kunnat vastaavat hyvinvoinnin edistämisestä, jossa terveellisellä ja turvallisella elinympäristöllä on merkittävä rooli (Kuva 3., s. 21 Miira Riipisen artikkeli). On erittäin todennäköistä, että elinympäristöroolin merkitys tulee kasvamaan, kun kunnan vastuulla olevat tehtävät vähentyvät. Kuntalaiset osaavat myös arvostaa ja vaatia terveyttä edistävää elinympäristöä. Hallinnonuudistuksen myötä terveydenhuolto ja ympäristöterveydenhuolto ovat siirtymässä kunnista maakuntiin, mutta tulevaisuuden kunnassa tehdään jatkossakin merkittävät elinympäristöön vaikuttavat päätökset. Kunnan suunnitelmien ja päätösten vaikutukset terveyteen tulisi pystyä arvioimaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa – mieluummin suunnitteluvaiheen yhteistyönä kuin viime vaiheen lausuntomenettelyllä.

Terveysvaikutusten ennakoarviointi tulevaisuuden kunnassa

Elinympäristön vaikutuksia terveyteen tulisi voida tarkastella jo siinä vaiheessa, kun suunnitellaan maankäyttöä, pohditaan laitosten, liikenneväylien, koulujen, palvelujen ja asutuksen sijoittumista. Ter-

veydensuojelun käytännön työ on tähän saakka keskittynyt terveyshaittaepäilyjen selvittämiseen, asumisterveyteen sekä talous- ja uimavesien valvontaan. Vasta viime aikoina terveydensuojelu on alkanut päästä mukaan terveysvaikutusten ennakoarviointiin – hyvin usein terveysvaikutusten arviointi on kuitenkin jäänyt kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen vastuulle. Tämä kehitys tulee todennäköisesti jatkumaan, sillä kunnan ympäristönsuojelu tulee jatkossakin olemaan lähellä kunnan maankäytön suunnittelua ja kaavoitusta. Tulevaisuuden kunnan tulisi kuitenkin jatkossa osata hyödyntää uutta maakunnan terveydensuojeluviranomaisen osaamista ja ottaa maakunnan osajia mukaan jo hankkeiden suunnitteluvaiheessa. Ympäristöterveydenhuollon osalta uudistuksen taustalla nähtiin nykyistä suurempi tarve erikoistua ja parantaa osaamistaan, joten jokaisesta maakunnasta tulee jatkossa varmasti löytymään erikoistuneita osajia myös terveysvaikutusten arviointiin.

Kunnat vastaavat kouluympäristöstä

Terveydensuojelu valvoo kouluympäristön olosuhteita ja kuntien terveystarkastajat ovat viime vuosina kouluttautuneet rakennusterveysasiantuntijoiksi. Kunnat vastaavat jatkossakin päivähoidon ja perusopetuksen järjestämisestä. Kouluympäristön terveellisyteen ja turvallisuuteen liittyvät ongelmat ovat valitettavan yleisiä. Rakennusterveysasiantuntijoiden osaamista tarvitaan jatkossakin kuntien sisäilmatyöryhmissä ja terveyshaittaepäilyjen selvittämisessä. Maakunnassa on monta kuntaa ja kunnissa voi olla useita sisäilmatyöryhmiä. Kuntien tulisi pitää puolensa, niin että maakunnasta saadaan osajia myös kunnan sisäilmatyöryhmiin. Tulevaisuuden kunnan rakennusvalvonnassa tai toimitilapalveluissa työskentelevien olisi myös syytä laajentaa osaamistaan rakennusterveysasiantunti-

Kouluympäristön terveellisyteen ja turvallisuuteen liittyvät ongelmat ovat valittavan yleisiä.

jaksi, koska rakennusterveysasiantuntijan osaamista tarvitaan myös silloin, kun lähdetään tilaamaan selvityksiä vaurioista ja tekemään suunnitelmia korjaustoimenpiteistä. Ihanteellista olisi, että ylläpidossa osattaisiin havaita ongelmat varhaisessa vaiheessa ja vauriot saataisiin korjattua jo silloin kun ne ovat vielä pieniä.

Suurin osa kouluympäristön turvallisuudesta vastaavista tahoista on tällä hetkellä kunnassa. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos koordinoimana syntyneessä oppaassa ”Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos – Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen” annetaan konkreettisia toimintaohjeita. Yhteistyöhön tulisi panostaa entistä enemmän jatkossa, kun osa kunnallisista toimijoista on siirtymässä maakuntaan.

Puhdasta vettä sekä terveellistä ja turvallista ravintoa

Talousveden ja elintarvikkeiden terveellisyys ja turvallisuuden valvonta ovat ympäristöterveydenhuollon perinteistä valvontasarkaa, jota on ohjattu ja ohjeistettu paljon. Lainsäädännössä korostetaan toimijoiden omaa vastuuta – viranomaisvalvontaa tarvitaan varmistamiseen. Vesihuollossa tarvitaan laajaa yhteistyötä kunnan ja

maakunnan viranomaisten ja toimijoiden välille myös tulevaisuudessa erityisesti varautumissuunnitelmissa, riskin arvioinnissa ja toiminnassa häiriötilanteissa. Tulevaisuuden kunnat vastaavat omien toimintojensa sujuvuudesta myös häiriötilanteissa, mutta kunnan oma osaaminen on jäämässä ohueksi, kun pelastustoimi ja ympäristöterveydenhuolto siirtyvät maakuntaan.

Toimivat yhdyspinnat

Uudet maakunnat ovat rakentumassa ja siellä päätetään itsenäisesti omalle alueella parhaiten sopivasta organisoitumisesta. Kuntien mahdollisuus sopia järjestämisvastuusta ympäristöterveydenhuollosta on ilmeisesti jäämässä teoreettiseksi, vaikka lakiesitystä ei vielä ole nähty. Maakunta on mahdollisuus, mikäli toimivat yhteistyökäytännöt saadaan pidettyä yllä, vaikka organisaatiot hajoavatkin. Tämä edellyttää kuitenkin aktiivisuutta sekä maakuntaan siirtyviltä viranomaisilta, että tulevaisuuden kunnilta. Kuntien tulee osata hyödyntää maakunnan osaaminen ja maakuntien tulee aktiivisesti pitää yhteyttä alueensa kaikkiin kuntiin.

Ympäristöterveydenhuolto on ollut tiukasti ohjattua ja valvonnan toteutumista on seurattu ja arvioitu. Ohjaus on yhtenäistänyt käytäntöjä ja samalla ohjannut valvontaa tarkastuskeskeiseen suuntaan. Samalla paikallinen harkinta ja kuntakohmainen kehittäminen on jäänyt vähemmälle. Ympäristöterveydenhuollossa tulee jatkossa pitää painopisteenä myös yhdyspintojen rakentaminen ja asiantuntija-avun antaminen tulevaisuuden kunnille.

Miira Riipisen ja Jarno Parviaisen artikkelit täydentävät tätä artikkelia. ■